

Cenne i nie utracone

Pałac w Stołęża

Pałac w Bienicach

Pałac w Kobjerzysku

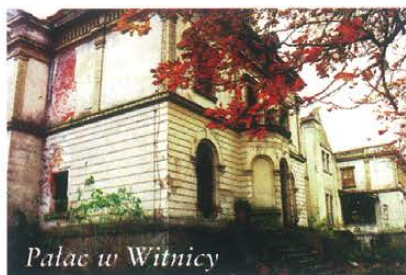
Pałac w Sadach Głównych

Pałac w Pacółtowie

Pałac w Barcinku

Pałac w Witnicy

Pałac w Pietronkach

Pałac w Wicimicach

Pałac w Krąpiele

Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe

Podstawowym zadaniem Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa jest przeprowadzenie procesu restrukturyzacji i prywatyzacji przekazanego do Zasobu mienia rolnego, po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, wraz z obiektami zabytkowymi, z których największą grupę stanowią zespoły dworsko- i pałacowo-parkowe.

Jak wiadomo, stan zachowania przekazywanych do Zasobu obiektów zabytkowych był zróżnicowany, począwszy od wzorowo utrzymanych, jak np. dwór w Studzińcu k. Pily lub pałac w Kobjerzysku k. Sieradza, po obiekty zaniedbane i nie remontowane przez poprzedników, np. pałac w Krąpiele k. Stargardu Szczecińskiego, pustostany, np. pałac w Narolu k. Przemysła, pałac w Winnicy k. Myśliborza, obiekty, w których przerwano remonty, np. w pałacu Turna k. Węgrowa, lub w pałacu Łąck k. Plocka, a także te, które przetrwały w postaci ruiny np. dwór w Miechowicach k. Brześcia Kujawskiego lub pałac w Stołęża k. Niechorza. Część z nich w minionym okresie została otoczona nową, nie pasującą do otoczenia zabudową, najczęściej samowolnie wybudowaną w bezpośredni sąsiedztwie dworu lub pałacu, np. w Rudzie k. Wielunia, bądź Witkowicach k. Sochaczewa. Znane są przykłady, gdzie taka działalność w sposób nieodwracalny doprowadziła do zniszczenia otoczenia zabytku i parku.

Proces stopniowego przejmowania przez Agencję mienia rolnego, w tym obiektów zabytkowych, rozpoczęto w połowie 1992 r. i zakończono z końcem 1995 r. Podstawowym zadaniem Agencji, w odniesieniu do obiektów zabytkowych, było rozpoznanie skali problemu na podstawie wiarygodnych danych dotyczących stanu zachowania. Okazało się, że zadanie, które Agencja przejęła do zrealizowania w obszarze dziedzictwa kulturowego było znacznie bardziej skomplikowane niż zakładano na początku, zwłaszcza, że wraz z przekazaniem nieruchomości rolnych Agencja nie otrzymała dokumentacji o znajdujących się tam obiektach zabytkowych, w szczególności zaś wykazów i niezbędnej informacji. Z konieczności więc prace rozpoznawcze i opisowe, identyfikujące zabytki w terenie, zostały wykonane przez pracowników oddziałów terenowych, przy pomocy wojewódzkich konserwatorów zabytków, już po przekazaniu nieruchomości do Zasobu.

Liczba obiektów zabytkowych była systematycznie weryfikowana i aktualizowana, obecnie obejmuje 2136 różnej wielkości i w różnym stanie technicznym, zespołów dworsko i pałacowo-parkowych, wraz z folwarkami, wpisanych do rejestru zabytków. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa weszła zatem w czasowe posiadanie ogromnego i mocno

Dwór w Zerominie

Dwór w Czesławicach

Dwór w Studziencu

Pałac w Turnej

temu, iż na ogół były użytkowane zgodnie z ich pierwotnym przeznaczeniem, czyli na cele związane z produkcją rolną.

Najbardziej dotkliwe w skutkach są zniszczenia zabytkowych parków, gdyż prowadzona bez wyobraźni i odpowiedzialności działalność inwestycyjna doprowadziła do degradacji otoczenia zabytkowej zabudowy oraz zniekształcenia kompozycji wielu założen parkowych i zniszczenia starodrzewia w parkach. W bezpośrednim otoczeniu dworu lub pałacu budowano wielorodzinne bloki, chlewiki i komórki, natomiast w parkach stacje trafo, drogi wiejskie, boiska sportowe, oczyszczalnie ścieków, osadniki itp. Uporządkowanie, a zwłaszcza zrewaloryzowanie parku, wymaga ogromnych nakładów finansowych oraz wielu lat potrzebnych na odtworzenie zieleni, a bywa i tak, że zniszczenia mają charakter trwały.

Różny był stopień świadomości społeczeństwa i stosunek do spuścizny artystycznej i historycznej. Stąd też należy przypomnieć przykład mecenatu sprawowanego przez resort rolnictwa. Dzięki niemu bowiem wykonane zostały remonty, modernizacje i adaptacje dawnych rezydencji, prowadzone zgodnie ze sztuką budowlaną i wymogami konserwatorskimi. Wzorowe utrzymanie wielu obiektów dworskich i pałacowych oraz założen parkowych, jak np. Borów k. Łowicza, Kobylniki k. Kruszwicy, Arcugowo i Czerniejewo k. Poznania będących w użytkowaniu państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, zdobyło wysokie uznanie służb konserwatorskich jak również ministra kultury i sztuki, w formie licznych nagród jakie zdobywali gospodarze tych majątków w dorocznych konkursach na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego.

Agencja od początku swej działalności szczególną wagę przywiązuje do prawidłowej współpracy oddziałów terenowych z wojewódzkimi konserwatorami zabytków i podległą im Służbą Ochrony Zabytków, rzutuje to bowiem na postęp procesu prywatyzacji i pozyskanie wiarygodnych kandydatów na przyszłych właścicieli obiektów zabytkowych, którzy, miejmy nadzieję, uratują dla przyszłych pokoleń cenne dobra kultury.

Oprac. Maria Sarnik-Konieczna

zniszczonego majątku o wymiernej wartości zabytkowej i historycznej. Większość obiektów wymagała natychmiastowych nakładów na dozór, remont, bieżące prace zabezpieczające przed dalszą dekapitalizacją i dewastacją. Z przeprowadzonych wówczas szacunkowych wyliczeń wynikało, że nagromadzenie w tak krótkim czasie środków finansowych na wykonanie niezbędnych prac, dalece przekraczało możliwości finansowe Agencji.

Warto przypomnieć, że stan techniczny przeważającej części powierzonych Agencji obiektów zabytkowych, sposób ich użytkowania, a także nie wyjaśniony stan formalno-prawny spowalnia proces prywatyzacji. W oddziałach terenowych Agencji prowadzone są skomplikowane i kosztowne prace związane z uporządkowaniem spraw umożliwiających przedstawienie obiektów do sprzedaży, a zwłaszcza czasochłonne podziały geodezyjne, kompletowanie dokumentacji prawnej, w tym np. porządkowanie ksiąg wieczystych, wystąpienia o aktualizację decyzji o wpisie do rejestru zabytków, zwłaszcza w odniesieniu do granic ochrony konser-

watorskiej, szczególnie ważnego dokumentu, stanowiącego podstawę do zastosowania obniżki ceny sprzedaży obiektu wpisanego do rejestru zabytków itp.

Przeważająca część zespołów dworskich i pałacowych, nim została przekazana do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa w mniejszym lub większym zakresie była przebudowana i adaptowana, przede wszystkim na domy wielorodzinne, biura, świetlice, stołówki itp. W zależności od doraźnych potrzeb, najemcy wprowadzali zmiany w układach przestrzennych budynków, które najczęściej pociągały za sobą naruszenie bądź zniszczenie autentycznego wystroju i wyposażenia wnętrz. Drewniane dwory, z braku bieżących remontów i prawidłowej konserwacji, w swojej autentycznej formie, w zasadzie przestały istnieć i obecnie nadają się jedynie do pełnej rekonstrukcji.

W stosunkowo lepszym stanie niż obiekty pałacowe zachowały się zabytkowe obiekty gospodarcze, gdyż zdecydowanie mniej trwałych zmian dokonano w ich wnętrzach, prawdopodobnie dzięki

Zespół folwarczny w Białaczowie

Zespół dworsko-folwarczny w Lipie

Zespół pałacowy w Osieku

Zespół dworsko-parkowy w Miechowicach